

KÜLTERÜLETI KÖNYVANKÉTOK TAPASZTALATAI

Debrecenben a városi könyvtár az elmúlt időszakban nagy gondot fordított a könyvankétok rendezésére, s ezt a tevékenységét összekapcsolta a könyvbarát-mozgalom célkitűzéseinek megvalósításával. Az ankétok nagy többségét a peremvidéken és tanyán rendezte, szem előtt tartva az MSZMP VII. kongresszusának a peremkerületek kulturális ellátásáról hozott határozatait.

A könyvtár az ankétok szervezése során minden esetben figyelembe vette a közönségnek a könyvtárosok által tolmácsolt igényeit. Ezek fejlettségére jellemző, hogy az elmúlt évad során egyetlen esetben sem merült fel olyan igény, amellyel a városi könyvtár nem érthetett egyet. A közönség legtöbbször a mai magyar irodalom alkotásait kívánta megvitatni. Ez annál érdekesebb, mert a leginkább keresett könyvek még mindig a klasszikusok, elsősorban Jókai, Mikszáth és Móra. A mai magyar irodalom előtérbe kerülésének főoka, hogy íróink 1957 óta érdekesebben, olvasmányosabban ábrázolják a mai magyar életet, s igazabban, változatosabban igyekeznek választ adni az élet által felvetett problémákra. Olvasóink felismerték ezt a változást. Bizonyíték rá az ankétok szervezése során tapasztalt érdeklődésen kívül az is, hogy e művek könyvtári olvasottsága megnőtt. (L. az országos adatokat.) A közönséget elsősorban etikai kérdések izgatják, ugyanakkor igénye nagyjából bizonyos tematikájú és megformáltágú művekre korlátozódik: történeti regényekre (Győry Dezső), ifjúsági regényekre (Gergely Márta), a fantáziadús, cselekményes és sokszor mesterseges izgalomkeltéssel ható munkákra (Berkesi András). A házasság és a családi élet mai helyzetét tükröző művek iránt is nagy az érdeklődés (Gergely Márta, Somfai László). Befolyásolja az ankétokkal kapcsolatos igényt az egyes írók iránti közvetlen érdeklődés is. A Nagy Sándor-telepen pl. azért beszéltek szívesen Veres Péter műveiről, mert többen ismerték, együtt dolgoztak vele.

A fenti névsor bizonyítja, hogy a közönség ízlése és a kritika értékelése nem esik mindig egybe. Nagy szerepe van ebben annak, hogy a közönség idősebb rétegei, amelyek jórészt ponyván, bestselleren nevelkedtek, elsősorban azokat a műveket keresik, amelyek a mai magyar valóságot is a kispolgári ízléshez közelálló módszerekkel ábrázolják. Ebben kétségkívül egyfajta menekülési tendencia jelentkezik, nem a témáktól, hanem azoktól az ábrázolási módszerektől, amelyek formájukban is korszerűsége törekszenek. Ugyanakkor az olvasóközönség egy része nem szívesen olvassa azokat a műveket, amelyeket véleménye szerint saját maga is meg tudott volna írni (viszont egy másik rész éppen azért szereti ezeket a műveket, mert az ő világukhoz állnak közel).

A könyvtár az ankétok megszervezése során alapos előkészítő és széleskörű propagandamunkát végzett. (Nyomtatott plakátok, sajtó, meghívók, megfelelő számú példány rendelkezésre bocsátása, stb.) Tekintve azonban, hogy a városi könyvtár mindössze másfél éve működik s szervez ankétokat, a közönség még nem szokta meg kellőképpen e rendezvényeket, így a megjelenés egyetlen. Egyes helyeken kétszázan, máshol csak harmincan-egyvenen jelentek meg az ankéton.

A megjelentek összetételét vizsgálva néhány érdekes jelenségre figyelhetünk fel. Életkori megoszlás szerint kb. 30% a 20 éven aluliak, 50% az 50 éven felüliek, s mindössze 20% a 21 és 50 év közöttiek aránya. Ennek a nagy eltolódásnak több oka van. Legfontosabbnak azt tartjuk, hogy a fiatalok és öregek lényegesen több szabadidővel rendelkeznek, mint a középső korosztály. A fiatalok érdeklődését magyarázza azok kielégíthetetlen tudásvágya, új ismeretek, élmények szerzésére irányuló törekvése. Az öregek viszont — akik között sok a nyugdíjas — egy átdolgozott élet után sokszor a könyvben, az olvasásban oldódnak fel leginkább. Nagy megjelenési arányukhoz az is hozzátartozik, hogy hallatlan aktivitás él bennük, amit már munkában nem vezethetnek le, ezért a társadalom szinte valamennyi kérdése iránt érdeklődnek.

A megjelentek nemek szerinti megoszlását figyelve arra kell rámutatnunk, hogy húsz év alatti és ötven év feletti korcsoportoknál kb. egyforma a férfiak és nők aránya, ezzel szemben a húsz és ötven év közötti korosztály résztvevői szinte kizárólag nők. Ennek egyik oka, hogy a külső területeken sok a háztartásbeli, vagy mezőgazdasági munkával foglalkozó asszony.

A foglalkozás szerinti megoszlást figyelembe véve azt tapasztaljuk, hogy a megjelentek 80%-a munkás vagy paraszt, a többi pedig a külsőségeken élő értelmiségiek, diákok, hivatalnokok közül kerül ki.

Érdekes tapasztalatunk, hogy a résztvevők szinte minden esetben igen élénken résztvesznek a könyv megbeszélésében, vitájában. Ennek alapján bizakodhatunk abban, hogy a rendszeressé váló ankétok közönsége gyarapodni fog.

A siker, a vitában való részvétel élénksége nagy mértékben függ a vitavezető személyétől. Kicsit tréfásan azt is mondhatnánk, hogy ankét szempontjából rossz könyv nincs, csak rossz vitavezető. Éppen ezért a vitavezetők kiválasztásánál a felkészültségen túl figyelembe vesszük azt is, hogy a vezető mennyire tud kapcsolatot teremteni a közönséggel, ismeri-e annak problémáit, vannak-e tapasztalatai az egyszerű emberekkel való foglalkozásban. És ismernie kell azokat a módszereket is, melyekkel elérheti a főleg parasztokban meglévő tartózkodás, szemérem feloldódását.

Érdekes tapasztalatunk, hogy az ankétok közönségének érdeklődése a város nagy külterületén nem mindenképp egyforma. Befolyásolja ezt a várostól való távolság, a tanyai iskola pedagógusainak általános munkája s sok más tényező mellett a hagyományok hiánya, vagy ápolása is. Azokon a helyeken, ahol már a múltban is olvasókörök, vagy más kulturális jellegű csoportosulások működtek (Nyulás, Tégláskert, stb.), mind a számbeli megjelenés, mind a részvétel aktivitása terén jobbak az eredmények.

Az ankétok tapasztalataiból az alábbiakat szeretnénk kiemelni:

Minden könyv más ankétvezetési módszert követel. Más egy történelmi regény, egy ismeretterjesztő munka, vagy egy mai témájú szépirodalmi mű. De ezeken a csoportokon belül is a könyv mondanivalója, ábrázolási módszere, a benne felvetett erkölcsi, társadalmi problémák határozzák meg a kiindulási módszert. A Berkesi András könyveiről rendezett ankétok központjában az a probléma állt, hogy jogában van-e az írónak a mai kort a kalandregény módszerével ábrázolni. Az ankét vezetője szerint az esztétikai normákat nem szabad háttérbe szorítani a minden áron való hatás kedvéért. A közönség viszont megvédte a könyv mondanivalójának hiteletét, mivel kizárólag a cselekmény bonyolítását tudta nyomon követni, illetve értékítélete csak a mondanivalóra terjedt ki. Egy asszony szerint lánya az ő múltat bíráló szavait kritikával fogadta, de az író által tolmácsolt igazságot teljes egészében magáévá tette. Ebben az esetben a kalandregény formában megírt mondanivaló is nevelőhatású volt.

A második szempont, hogy az író minden esetben el kell helyezni az irodalom értékrendjében, főleg azért, hogy kialakítsuk a közönség értékelési szempontjait, segítsük s neveljük kritikai érzékét. Természetesen az író egész munkásságában is el kell helyezni az adott művet (pl. Veres Péter esetében), felkelte ezáltal az érdeklődést az író más művei iránt is. Ez a szempont az ismeretterjesztő irodalom esetében úgy jelentkezik, hogy az illető szakmunkát elhelyezzük a tudományok rendszerében és az adott szaktudomány történeti fejlődésében.

Fontos követelmény az is, hogy minden esetben ki kell emelni a műben levő erkölcsi, politikai tanulságokat, amelyek nagyon hatásosan formálhatják a közönség világnézetét. E szempontok kiemelése kedvező irányban befolyásolja a vitába való bekapcsolódását is. *Somfai László* művével kapcsolatban pl. a kispolgári magatartás problémáit vizsgáltuk meg, *Gergely Márta* könyvének kapcsán az ifjúság jelenlegi helyzetét, s a résztvevők sok hasznos tapasztalattal egészítették ki az előadó fejtegetését.

Érdekes tapasztalat, hogy az ankétokon a vita — különösen a befejező szakaszban — a helyi problémák felé tolódik el. Ez nem káros, hiszen azt tanúsítja, hogy a közönség közvetlenül is érdekeltté vált az adott témában. S ha a helyi probléma néha, — az ankétól függetlenül, — a helység gazdasági, társadalmi problémáit jelenti, ezeket sem szabad kikerülnünk. Fontos ugyanis, főleg kezdeti szakaszban, hogy a közönség bizalmát megnyerjük, problémái iránt érdeklődjünk, azok megoldását segítsük, anélkül, hogy felelőtlenül ígérgetnénk.

Összegezőképpen megállapíthatjuk, hogy az ankétokat érdemes volt megrendezni. Az évadban rendezett 12—15 ankéton mintegy 1600 ember vett részt, akik sok új ismerettel gazdagodtak, és a könyvtár barátaivá váltak, tehát sikeres propaganda-munkát is végeztünk. A másik tanulság az, hogy a közönség érdeklődik ugyan a mai témák iránt, de érdeklődése egy bizonyos — s nem a legmagasabb — szinten megrekedt. Legfontosabb feladatunk tehát továbbra is a közönség ízlésének, irodalmi értékítéletének formálása, alakítása. Ezenkívül az ankétokon sikerült megnyerni a közönség bizalmát, hiszen őszintén tárta fel egyéni és közösségi problémáit, amivel egyrészt elősegítette a könyvtárosok helyismeretének gyarapodását, másrészt bővítette látókörüket is. Végül pedig a könyvankétok szervesen kapcsolódtak be a könyvtárat az általános népművelésbe, az ismeretterjesztésbe, hozzájárultak ahhoz, hogy a könyvtár ebben a vonatkozásban is teljesítse népművelési feladatát.

Bényei József — Sz. Szabó László